

UREDNIŠTVO
IN UPRAVNIŠTVO
JE V LJUBLJANI.

POSAMEZNE
ŠTEVILKE PO 10
VINARJEV.

NOVA DOBA

NAROČNINA ZA
CELO LETO 8 K,
ZA POL LETA 4 K,
ZA ČETRT LETA

V LJUBLJANI S
POŠILJANJEM NA
DOM ISTI CENE.

GLASILO SLOVENSKE GOSPODARSKE STRANKE.

IZHAJA VSAKO SREDO IN SOBOTO. — ZA OZNANILA SE PLAČUJE OD TROSTOPNE PETIT-VRSTE PO 15 H, ČE SE OZNANILA TISKA ENKRAT, PO 12 H, ČE SE TISKA DVAKRAT IN PO 8 H, ČE SE TISKA TRIKRAT ALI VEČKRAT. — DOPISE IZVOLITE FRANKOVATI. — ROKOPISOV NE VRAČAMO. — NA NAROČBE BREZ ISTODOBNE VPOŠILJATVE NAROČNINE SE NE OZIRAMO. — UPRAVNIŠTVU BLAGOVOLITE POŠILJATI NAROČNINE, REKLAMACIJE, OZNANILA, T. J. ADMINISTRATIVNE STVARI.

O narodnosti.

Človeštvo se vedno spreminja v svojem mišljenju in delovanju, v potrebah in zahtevah življenja. Če zasledimo to spreminjavo pričenši od prvega začetka, v kakor nas podučuje o tem prazgodovina, in če opazujemo po zgodovini časovno zaporedoma človeka različnih dob, se prepričamo, da se vrši spreminjava v gotovi smeri. Izhajajoč iz optimističnega, torej pristranskega stališča, imenujemo to spreminjavo navadno razvoj; kdor jo nazivlje napredek, je seveda še večji optimist. Prvo je sedaj vprašanje po vzrokih tega razvoja, po oni gonilni sili, ki tira človeštvo v gori označeni smeri naprej in ki ga je privedla že do take višine. Vsaka filozofična smer ima iz svojega stališča pripravljen odgovor na to vprašanje. Dandanes nam je resno upoštevati pač samo naravoslovno filozofijo, ker se njen sistem opira na našem raziskovanju dostopne pojave. Naravoslovje nam dokazuje, da je boj za ohranitev samega sebe kot posameznika in boj za ohranitev plemena povzročil in vodil ves razvoj človeški. Ta boj bide vsak človek, eden bolj racionelno, drugi manj, eden ga bide zavedno, drugi nezavedno. Vsak pa instinktivno čuti potrebo tega boja in to prirojeno svojstvo se javlja v sebičnosti, v egoizmu. Egoizem v besede najširšem pomenu napravlja človeka iznajdlivga v sredstvih boja, prisilil ga je do združenja z drugimi člani svoje vrste, prisilil ga je počasi do sodelovanja, v svrhu koristi posameznika.

Egoizem je lastnost vseh živih bitij; bila je tudi lastnost človeka, ki je stal na najnižji stopinji razvoja. Pri živalih in prvotno tudi pri človeku one prve določbe javlja se egoizem gotovo le v skrbi zase, k večjemu še v skrbi za neposredne potomce. To stališče bi se lahko na prvi pogled imenovalo ozkoprčno, v resnici je pa le neracionalno. Imel je namreč oni prvi človek pretežno stališče, bil je popolnoma sam nasproti vsem drugim živalskim in človeškim sovražnikom, nasproti sovražnim mu naravnim silam. Uvidel je polagoma, da je v združenju moč, zbral se je v skupine, prvotno v družine, v plemena, razvile so se vse različne stare državne oblike, iz katerih so nastale tudi naše moderne države. Vez bil je vedno le egoizem, vsak je iskal v tem svoje koristi.

Razmerje med posameznimi člani teh skupin glede koristi izhajajočih iz združenja je bilo od nekdaj jako neenako. Tako so vedno oni, ki so imeli moč, izkoriščali one, ki so delali. Individualnost nekaterih je prišla do velike veljave, ona drugih bila je potisnjena pogosto po-

polnoma ob tla. In ravno s tem, da pride individualnost do veljave, se egoizmu najbolj zadošča. To slabo razmerje je močno vplivalo na zanemarjene člane skupin, nastala so zopet nasprotja, nastal je odpor. V prvotnih skupinah so se iz teh razlogov zopet združevali na podlagi skupnih interesov. Nastali so slojevni boji, v katerih se gre v prvi vrsti za uveljavljanje individualnosti posameznika. Egoizem nas je torej privedel do združenja na podlagi skupnih interesov; ker so pa ti različni v različnih interesnih krogih, nastal je boj.

Ako natančneje opazujemo te različne interesne kroge, spoznamo kmalu, da se mnogo teh krogov v gotovih točkah dotika, da se pogosto saj deloma krijejo; to se pravi, da ima čisto del članov iz dveh različnih interesnih krogov zopet nekaj skupnih interesov, iz tega razloga je stroga ločitev v posamezne kroge mnogokrat nemogoča. To je dejstvo, ki se ne da tajiti; dober opazovalec bo pa videl še nekaj. Skupnih točk različnih interesnih krogov postaja vedno več, opaža se stremenje proti enem središču. To nam daje na eni strani upanje na dobo, ko bo celo človeštvo zbrano v enem samem interesnem krogu, ko ne bo drugih interesov kakor skupnih. Kaže nam pa tudi jasno smer, v kateri nam je povspeševati ta razvoj. Edini res skupni interes vsega človeštva je egoizem posameznika; edino tega je treba upoštevati; na najboljši način se vpoštevata, če delamo vsi samo v to, da zadoščamo egoizmu našega bližnjega brez izjeme. Na ta način ima vsak človek celo ostalo človeštvo za seboj, vse brez izjeme dela v njegovo korist. Posameznik pa zopet z vsemi svojimi močmi dela samo v korist celokupnosti.

Človeški razvoj je torej označen na kratko s tremi točkami: ekluзивni egoizem brez skupnih interesnih krogov, različni interesni krogi, ki se v posameznih točkah stikajo (mutualizem), končno samo skupni interesi in sam interesni krog (altruizem). Eden za vse, vsi za enega, ta najvišji evangelij ljubezni je vrhunec egoizma, najracionalnejši način skrbi za obstanek posameznika in vrste.

Vprašajmo se sedaj, kako daleč da je sploh že dospelo doslej človeštvo v svojem razvoju. Da smo še jako daleč od stremišča, je vsakemu jasno. Kako težko, za sedaj vsaj navidezno nemogoče, je prodreti posameznim idejam, ki se tičejo interesov celega človeštva. Mislimo le na idejo svetovnega miru in druge poskuse. Ena podlaga skupnih interesnih krogov pa že sedaj obstaja, ki sicer ne obseva celega človeštva, vendar je zbira v velike in močne naravne skupine, v katerih je mogoče, da pride individualnost posameznika do veljave in v katerih se bo dala

ideja splošnih skupnih interesov uresničevati do vedno večje popolnosti.

Ta podlaga je narodnost; skupina je narod. Narodnost je primeroma še nov pojem, šele najnovejša zgodovina ga pozna. Saj se šele razvija in prodira v vedno širše kroge. Toda vse kaže, da postane zaradi svojega naravnega postanka najvažnejši faktor v razvoju človeštva, in da bo storjen velik korak naprej v razvoju, kadar se ideja narodnosti v svoji čisti obliki splošno uresniči.

Odgovoriti nam je sedaj, kaj da imenujemo dandanes narod in kaj da je narodnost. (Sledi.)

Volitve na Gorenjskem.

Dne 28. t. m. se snide baje vsemogočni kranjski klerikalni štab, da diktira poslušnim svojim volilcem kandidate za prihodnje državnozbornske volitve. Brezdvomno bo postavljen v 3. volilnem okraju — Radovljica, Tržič, Kranj-ka gora — zopet dosedanjí poslanec poštar Pogačnik iz Podnarta kandidat. Poznamo Pogačnika kot jako koncilijskega, uslužnega moža, poznamo pa tudi njegovo nesamostojnost, neodločnost in vsestransko odvisnost. Pri vseh neslovenskih klerikalnih 'taktičnih potezah' svojega poglavarja je bil vedno molčeč sokrivec velikih narodnih grehov njegovih. Pa ne samo to, trdi se tudi, da z isto uslužnostjo stori vse za nemško nacionalno industrijsko družbo, kakor se imajo zahvaliti načelniki — Nemci njegovega volilnega okraja, da so dobili najlepše postaje: Jesenice in Bled.

Slabo znamenje za narodnostno mišljenje Gorenjcev tretjega volilnega okraja bi bilo, ako bi oddali svoje glasove kandidatu, ki ni pokazal nikjer, da je boljši od svojega nenarodnega voditelja, kar se tiče nacionalnih vprašanj. Saj se ravno v tem okraju bijejo najostrejši narodni boji in saj je ravno tretji volilni okraj izpostavljen največjim napadom s strani Nemcev. Komu niso še v spominu zadnje občinske volitve na Jesenicah, kdo ne pozna ošabnosti in zagrizenosti tržičkih Nemcev in komu ni znano, kako vsiljuje vlada nemške uradnike v narodno Radovljico? Tudi je v tem volilnem okraju na Kranjskem razven kočevskega okraja sorazmerno največ Nemcev (18:844). Industrija in s tem tuji kapital nimata nikjer na Kranjskem večjega vpliva, in naval tujcev ni nikjer večji kot v naravnih krasotah polnem tem delu Gorenjske.

Jasno je iz tega, da rabi Gorenjska polnega moža - narodnjaka, ki bi znal in mogel zastopati odločno naše narodne koristi in varovati edino le slovenske

LISTEK.

Francè Kalan: Mon pauvre ami.

Jaz sem ga poznal, vi pa ga niste poznali tega človeka, pol moža, pol otroka! Pa saj ni bil niti pol moža ne — bil je ženska v vsem svojem mišljenju in čustvovanju, svoji rahločutnosti in plahosti. Le oči so bile na njem otroške, odprte, vedno čudeče se.

Smejočega ga nisem videl nikdar. Časih je legel sicer lehek usmev preko ustn njegovih, a v smeh se ni razvil nikoli, kakor bi se bal profanacije, če bi se mu čutil prelil v izraz. No, on je bil tak!

Stanoval je samotno v četrtem nadstropju; korakal večino dneva vijoč se med revnim mobilijarom po ozkem kabinetu svojem od okna do vrat in nazaj. Časih je zamahnil z glavo in vrgel čez čelo vsipajoče se dolge vlase nazaj.

To velikomestno življenje ni bilo zanj; delalo ga je nesrečnega, nevrasteničnega, bolnega. Koprnel je po zelenih livadah revnega, a toli mu priljubljenega rojstnega sela, kjer mu je samotaril njegov oče, pozabljen ljudskošolski učitelj.

Da bi vedeli, kako je visel na njem! Vsak dan mu je pisal list, nadaljeval pripovedovanje in pisal vse dni, dokler ni prišel odgovor. Njegov oče mu je bil vse. Saj

matere skoro poznal ni, ko mu je umrla. Videl jo je le na sliki, a ljubil in obožaval je njen spomin. Pravili so mu, da je oče njegov ob njenem pokopu zgrudil se ob odprtem grobu nezavesten na tla. Poslej pa je živel starec le svojemu jedineu; prenesel je vso ljubezen, s katero se je oklepaj ranjice svoje, nanj, in ga vzgajal, kakor je najboljši sam znal in vedel. Samotarila sta v stari jednodnostropni kmetski hiši, in kedar je starec zvečer sedel za mizo, sta se razgovarjala o svetu in ljudeh. Po največ pa sta molčala — bilo je, kakor da bi poznala slednji vse misli drugega.

Letos pa sta se ločila, krajevno in časovno za — dolgo. Sin dovršil je gimnazij, in odločil se je študijem na visokih šolah.

Ko sta vzela slovo na kolodvoru in je zabrlizgal stroj za odhod, bila je temna noč. In noč je bila tudi v njihovih sreih.

* * *

Nekdaj je odhajal od doma. Stopajočega po stopnicah, srečala je ženska; za njo je korakal lakaj. Bila je mlada, vesela, gibka. Težka svila je šumela ob njenem drobnem telesu, in drago kamenje se je blestelo na njej. Ko se je ni mogel izogniti, pritisnil se je nerodno k ograji, da ne bi je morda zadrl. Ona pa se je zasmejela glasno in zvunko, tako, da je povsili oči in boječe in zmešan stopal ob njej naprej. V prvem presledku na stopnicah pa se je ven-

darle ozrl nazaj po nji: imela je divne, temnordeče vlase in vodene modre oči. Obstala je in še vedno se je smejala.

Čutil se je iz novega v zadregi, in mučna nevolja nad samim seboj ga je obšla. Brezmiselnost je prijel za kljuko in odpiral duri v veži. Pred hišo zazrl je kočijo, bogato oprmljeno in grb je bil na njenih vratcih. Takih kočij je videl na tem mestu že mnogo, vsak dan, vedno; prepeljavala se je bogata gospoda v nji.

Krenil je na drugo stran ceste, sam ni vedel čemu. Mimo njega je zadržal s šumnim ropotom preobložen tramvajski voz. Ustrašil se ga je, da je vzdrsnil. V istem hipu zakl i je glasno pijan izvožček nad njim, zakaj da se ne izogne . . .

Skočil je v stran — pogledal ne po kočijažu, ampak po revnem seštradanem konju, nad katerim je kolneči voznik vihtel neusmiljeni svoj bič! V srce ga je zabolelo. Strpeti ni mogel nikdar pogleda teh temnih, konjskih oči. Zdela se mu je, da so vedno mokre, kakor od zažganih solz — pa saj ne morejo jokati!

Bil je še vedno sredi ceste . . . V dolgem loku zavije zopet nazaj na prejšnji tratovar. Pred njim je korakala dvojica — starejša ženska rdečega, bebastega obraza in mož ob njej: majhen, suh, bradat. Zdela se mu je, da jih ne more preiti — ako je on stopal hitreje, ubrala sta tudi onadva hitrejši tempo. Jezilo ga je to, in počakal je dotlej, da se iznebi neljubih predhodnikov.

pravice do tega najlepšega dela kranjske dežele. Zastonj pa bi iskali takega moža v vrstah onih, ki so tako brezvestno ravnali pri volilni preosnovi, ki imajo za načelnika moža brez najmanjšega narodnega čuta, in pod katerih vodstvom tako nemoteno vzdiguje nemstvo svojo glavo, kakor kažejo vsa zadnja vladna imenovanja. Narodne koristi Gorenjske zastopati bo mogel le vsestransko neodvisen, samostojen in odločno nacionalen poslanec.

Če smo povdarjali v predstojem izvajanju v prvi vrsti nacionalni moment in zato tudi navedli vzroke, moramo uprav pri tretjem kranjskem volilnem okraju navesti še en vzrok.

O negotovi usodi jedinega slovenskega koroškega volilnega okraja se je že mnogo pisalo. Iskalo se je nadomestka, tolažilo upravičeno obupane koroške rodoljube, svetovalo to in ono. Da se Korošci ne morejo zadovoljiti s platoničnim zastopstvom vse slovenske delegacije, ki bo tako zvečine v slovanskem klubu žalostnega spomina, je gotovo, da pa bi mogel mož, ki pozna koroške razmere dobro, vsaj nekoliko nadomestiti zapuščenim našim koroškim bratom lastno zastopstvo, in da bi bil zato upravičen in najpreje sposoben narodnjak-Gorenjec, bo vsakdo uvidel; če pomisli, da so razmere na Gorenjskem v marsičem slične koroškim, in da je zveza s Koroško sedaj tako lahko dosegljiva. Člani Šušteršičevega kluba so se s Pogačnikom izkazali nesposobne za tako zastopstvo, torej bi mogel to storiti edino-le samostojen, neodvisen naroden mož.

Najlepše seve bi dokazali Gorenjci svoje narodno mišljenje, in najbolje pričevali za narodno celokupnost slovensko, ako bi volili svojim zastopnikom jednega izmed mož, kateri biva ali je bival med koroškimi Slovenci, kajti ta bi gotovo v narodnem oziru najbolje znal čuvati njihove koristi in bo ob enem močna opora težnjam Korošcev.

Zato Gorenjci volite si neodvisnega narodnjaka in ne pozabite, da slovenska spodnja Koroška odbija tudi sovražni nemški naval od divne vaše Gorenjske.

Gospodarski položaj ribniške doline.

Piše dr. Ivan Lavrenčič.

I.

Med prebivalstvom Kranjske je Ribničan gotovo jedna najtipičnejših prikazni, zanimiv za jezikovno in narodoslovesno, zanimiv in poučen za narodnega gospodarja.

SedANJI gospodarski položaj te doline je nekaj povsem samoniklega, nekaj, kar je izraslo na lastnih tleh, nikaka izjema onega pravca, v katerem se giblje gospodarstvo ostalih krajev dežele.

Da pa ta položaj prav presodimo, se moramo ozreti na razvoj gospodarstva v tej dolini.

Ribničan je po krvi pristen Dolenjec, z ono mehko, dolensko, rekel bi lirično dušo, ki tako markantno loči Dolenjca od Gorenjca, dušo, ki je tako lahko dostopna vsem mogočim vplivom, ki segajo na vsak utis od zunaj, kakor trs ob vodi, katerega omaje vsaka sapica. Hitro se vname — pa tudi hitro dogori.

Tak je Dolenjec v obče, tak tudi Ribničan, v kolikor niso preobrazili njegovega značaja drugi činitelji, kakor bomo pozneje videli.

Stanujoč na meji med Notranjsko in Dolenjsko, je bil Ribničan prej, ko še ni bilo, kakor pravi Levstik, ceste do vsakega zelnika, že po zemljepisni legi poklican posredovati med Dolenjem in Notranjem, vzdrževati promet med njima.

Pred njim raztezal se je drevored. Bila je zima, drevje stalo je ogoljeno, in na žicah ob nasadih leskotalo se je ivje. Snega ni bilo, le mrzla burja je žvižgala po mestu. Zagledal je klop, naravnost krenil tjakaj in sedel nanjo.

Nekaj je mislil; sam ni vedel kaj. Izmed različnih obrazov mimoidočih spremeljvalcev je novi vedno izpodrival stari. Motril je hojo posameznikov . . . kretanje, obleko: svetlečo se v gubah . . . baržunasto . . . svilen . . . kako lepo obleko imela je pač — ona —! Zamisljal je, da bi si njeno podobo poklical krepkejša v spomin. — In res se mu je zdelo, da slíši vznemirjajoče šumenje sviline, da vidi zopet njen obraz. — Ali je lepa? sam ni vedel? — o! — včas si je zapomnil, vsako nujanso, vsak val njenih kodrov je bil v ostroliko zažrtan, dasi jih je videl samo enkrat. Tudi na ustnice se je domislil . . . in njene zobčke — prav, prav take, kakor pri mačici — tako bele, svetleče se, drbne in ostre . . .

In tako se je zgodilo, da je razmišljal o njej mnogo, dolgo in drugi dan tudi še, in še in še. In prišlo je tudi, da je prečepel časih po cel dan pri oknu in pazil in prisluškoval, kedaj se pripelje elegantna kočija, ki jo doveda tja, kjer so preprežena tla z bogato vzorčnimi korak udaršujočimi preprogami, in se razgrinjajo ob oknih temne bogate zavese . . .

(Sledi.)

To svojo nalogo je vršil desetletja in desetletja, kar spričunjo veliki tržni dnevi ob četrtkih v Sodražici, ki je bila tedaj za Ljubljano, Kranjem in Novim mestom najživahnije tržišče naše dežele.

Tu so se shajali žitni in vinski trgovci, živinski kupci, trgovci s prešiči, tkalci in suknarji, prekupčevalci kož itd. Z Notranjskega so prihajali, iz Vipave, s Krasa, iz Trsta, do notri iz Istre.

Iz druge strani so pritiskali Hrvatje, Beli Kranjci, Kočevci, prihajali so kmetje in kupci od Kolpe in Krke, domačini iz cele okolice daleč na okrog so se zbirali in sklepale so se kupčije, da je bilo veselje. Cvela je trgovina in z njo raslo blagostanje.

Da to posredovanje ni ostalo brez vpliva na značaj Ribničana, je samo ob sebi umevno.

Njegova dolenska mehka duša je pod uplivom praktičnega duha, ki se ga je navzel od Notranjcev, in Korošcev izgubila na svoji nežnosti, zato pa je njegov razum postal gibčnejši, treznejši! na mesto nežnosti je stopila skeptičnost ali recimo — kupčijska previdnost. Z drugačnimi očmi je pričel gledati in opazovati svet, duševno obzorje se mu je razširilo tako, da se ni končevalo že pri prvem vaškem plotu.

Poleg tega pa so pri gospodarskem razvoju Ribničana govorila tudi tla, na katera je bil odkazan — veliko besedo.

So to iz večine kamenita kraška tla, katerim se vse drugo prej lahko očita kot rodovitnost, tla na katerih se res uresničujejo svetopisemske besede o kruhu in potnem obrazu.

Pa Ribničan je kmalu uvidel, da bo veliko potu na obrazu, pa malo kruha v ustih, če se bo zanašal le na pridelke svojega polja.

Začel se je ozirati okrog sebe, bi se-li ne dalo morda na kak drug način kaj zaslužiti, ne z samo motiko in brano?

In videl je lepe zarasle gozdove pred seboj, čutil mastno glino pod nogama.

Pričel je obodariti, rešetariti, izdelovati škafe, brente, kadi, kuhalnice in žlice — in od žlice do lonca ni daleč — tudi lonce. Oprijel se je hišne industrije. Postopal je pri tem ekonomično pravilno in delo — razdelil Slemenci so obodarili, Vinašanje, Sletničanje, Zapotočanje itd., rešetarili — v doljem koncu pa se pečali z lončarijo.

Kadar je bilo blaga dovolj napravljenega, je pripeljal Slemence obodi v Sodražico na trg, rešetar oprtil krošnjo, in hajd med Nemce, lončar pa zapregel svojega lisca, in pognal čez Boncar v Istro.

Nekaj tednov in vrnila sta se z rejenim mošnjikom domov, in dovolj je bilo za sol in tobak.

Ker pa nista po svetu taval z zavezanimi očmi, sta tudi marsikaj videla in si — zapomnila.

Na ta način je gospodarstvo te doline zadobilo povsem drugo lice, in kupčijski duh je zavel po njej.

Mehka dovzetna duša, previden praktičen razum in izredno razvit kupčijski čut, to so glavne poteze Ribničana.

(Sledi.)

Nova krivica Koroškim Slovencem.

Sramota za vso Avstrijo je, da odreka enemu izmed svojih narodov pravice, ki jih druge države dajo celo svojim robom v kolonijah: zagovarjati se pred sodiščem v svojem maternem jeziku. To pravico odrekajo avstrijske oblasti nam Slovencem na Koroškem. Lepo število 120.000 nas živi na Koroškem, pa nimamo najprvotnejših pravic, ki gredo vsakemu narodu. Ni treba, da si ravno pravnik, pa ti pravi tvoj naravni pravni čut, da je naravnost neumevno in neverjetno, ako se moramo za kaj takega še potegovati in boriti. Dolžnost resnično pravne države je, da smatra podelitev pravice polne jezikovne ravnopravnosti za nekaj samo po sebi umevnega in da država, ki te pravice ne priznava, ni vredna, da nosi ime: pravna država.

V državnih osnovnih zakonih imamo mi danes že zloglasni člen XIX., ki govori o ravnopravnosti vseh avstrijskih narodov v šoli in v uradu. Lepo je to načelo in ravno ker imamo to načelo v naših osnovnih zakonih, je najboljši dokaz, da so si bili naši državniki popolnoma svesti upravičenosti — pravičnosti tega načela.

Toda med golim pripoznanjem in pa med izvršitvijo ravnopravnosti je velik razloček. Obljuba sicer dela dolg, pa tega dolga se naša vlada prav nič ne sramuje. Visoka politika ne pozna zvestobe in značajnosti.

Navedeni člen XIX. drž. osnovnih zakonov je iz leta 1867. Pravilo je in tudi zdrava človeška pamet to velja, da novi zakon dene ob veljavo vse druge starejše zakone o istem predmetu. Človek bi torej mislil, da je s členom XIX. jezikovno vprašanje v Avstriji enkrat za vselej rešeno. Tega mučenja so bili menda tudi državni poslanci, ki so l. 1867. kovali državne osnovne zakone. Ne tako naša vlada in naša okostenela birokracija (visoko uradništvo) ki je pač pustila v pomirjenje duhov sklepati najlepše zakone, a imela pri tem za ratno misel — ne izvrševati jih. Da pa zmore to svojo nakano opravičiti, v to svrhu ima v svojih zaprašnih predalih pripravljenih vse p. luo starih dvornih dekretov in ministrskih naredb. Izgovor je vedno lahko dobiti. Naša vlada se je nakrat

postavila na stališče, da je sicer v členu XIX. izraženo načelo ravnopravnosti, da pa je treba to načelo šele izvesti s posebnimi zakoni, a ker teh posebnih zakonov vlada do danes še ni predložila drž. zboru, zato, da so v veljavi še vsi pred l. 1867. izdani jezikovno vprašanje rešujoči zakoni in dekreti.

Kaj ne, kako lepo se zna izviti naša vlada.

Na Koroškem je bilo vsled naše pritožbe rešiti vprašanje: ali sme Slovenec na Koroškem pred sodiščem razpravljati v slovenskem jeziku? Nadsodišče v Gradcu je to vprašanje rešilo tako, kakor bi pri nadsodišču v Gradcu ne sedeli nobeni pravniki, nobeni sodniki, ki jim mora resnica in pravica iti nad vse, ampak kakor bi bili sami nemški nacionalci ali pa v službi vlade stoječi možje, one vlade, ki ima po vseh znakih sodeč za poglavitno svojo nalogo: zatreti Slovenstvo na Koroškem.

Nadsodišče v Gradcu je našlo neki § 13. občenega sodnega reda od 2. majnika 1781., št. 18, torej zakona, ki je z novim civilnopravnim redom iz l. 1895. razveljavljen. Omenjeni § 13. pa pravijo, da je še v veljavi. Ta določba pravi: „Obe stranki, kakor tudi njih zastopniki se morajo v svojih govorih posluževati v deželi navadnega jezika.“

In zopet bi človek mislil, no pa dobro, jezik, ki ga govori na Koroškem 120.000 ljudi, je vendar v deželi navaden jezik, zmagaje torej naša.

Ne boš, pravijo v Gradcu, ta stavek je tako razumeti, da samo v onem jeziku se sme razpravljati, ki je pri sodnji v navadi (gerichtsüblich), t. j. tisti v deželi navadni, ki je po dosedanjí rabi pri dotični sodnji kot sodni jezik v rabi in kot tak tudi priznan. V vtelnjenje tega svojega izreka se nadsodišče sklicuje na sodni red za Galicijo iz l. 1796. in na policijski patent iz l. 1854.

Krasno! S tem izrekom je nadsodišče prizadelo smrtni udarec rabi slovenskega jezika na koroških sodiščih. Kajti nemški koroški sodniki doslej kratkoma niso pripustili, da bi se razpravljalo v slovenskem jeziku, potemtakem slovenščina na Koroškem ni pri sodnji v navadi in zagadatelj tudi ne more več postati razpravljavni jezik. To pomenja toliko, kakor če bi se reklo: Krivica, ki nam je je delila trma nemškega sodnika na Koroškem, naj postane zakon zato, ker je ta krivica prišla v navado.

Boj bo treba pričeti znova na celi črti in jenjati ne sme prej, dokler ne izvojimo zmage. Na naši strani morajo stati vsi, ki jim ni še zamrl čut pravičnosti. Boj bo brezobziren, pa naj bo nasprotnik visok gospod ali pa njegov sluga. Pričakujemo od nove državne zbornice, da bo taka vprašanja rešila kratkim potom, zakaj prej ne bo miru v Avstriji, dokler ne bodo te povsem samoočebni umevne zadeve rešene, kakor to zahteva resnična pravicepravnost avstrijskih narodov. Da je Avstrija v svojem kulturnem in gospodarskem razvoju še tako nizko stoječa in daleč zadej za drugimi državami, temu je največ vzrok, da se morajo slovanski narodi v Avstriji boriti za najprimitivnejše svoje narodne pravice. Ta boj ne pripušča napredka na kulturnem in gospodarskem polju. Največ zaslug za to pa ima ravno avstrijska — birokracija.

Reforme učiteljstva.

Z rastočo prosveto rastejo tudi zahteve do onih, ki naj prinašajo narodu novo vedo. V prvi vrsti se gre pri tem za učiteljstvo. Ugodno gospodarsko stanje in obširna duševna obzorja učiteljstva je za procvet narodne vzgoje eminentne važnosti. Učiteljstvo, ki ni materialno dovolj situirano, zaostaja tudi kulturno. Kar odtrgamo učitelju na kruhu, poplačamo druge stotero. Mnogo naših kmetov sovraži šolo: ne pomislijo, da preganjajo s tem sami sebe!

Iz spoznanja mogočnega vpliva, ki ga ima lahko učiteljstvo na svoj narod, se je rodilo tudi zanimanje raznih strank, ki so se kazale za učitelja. Skušale so ga pridobiti za svoje namene s tem, da so mu obetale varstvo napram političnim nasprotnikom in poboljšanje plače. Čem pa se je učiteljstvo pokazalo nepokorno, je tudi stranka pokazala svojo pravo ost.

Tako se je godilo marsikje; na Slovenskem, pa tudi drugod. O reformiranju se je mnogo govorilo, reformiral seveda ni nihče. Kadar pa se je izpregovorila ta beseda, se je vedno mislilo — vsaj pri nas — samo na poboljšanje plače. Res je, da tiči v tem jedro povzdige učiteljstva na tisto stopnjo, ki mu gre zbog velike važnosti dela, ki ga opravlja, ali baš enostransko povdarjanje tega vprašanja nam je lahko v dokaz, da niso bile te mnogokrat obečane reforme učiteljstva zaradi učiteljstva, ampak da so tičali za to ljubeznjivo izvečine postranski nameni.

Ako razmotrivamo namreč vprašanje učiteljskega stanu z današnje stopnje našega razvoja, moramo pripoznati, da je treba reforme na spodaj in zgoraj: učitelju tako primerne materialne ugodnosti, kakor povišati mu duševno obzorje. Kultura hiti naprej in učiteljstvo mora za njo. Z regulacijo učiteljskih plač mora iti vzporedno reorganizacija naših učiteljskih.

Pisatelj teh vrst je imel lani priliko prisostvovati zborovanju avstrijskih učiteljev in profesorjev učiteljskih. Nekaj sto odposlancev teh zavodov se je zbralo na Dunaju,

Dalje v prilogi.

da se posvetujejo in predložijo ministrstvu nasvete, v katerih smislu bi bilo popolniti učiteljstva, ki s svojim učnim narečjem danes ne odgovarjajo več zahtevam časa. Po živahni debati, ki se je vršila s pravo ljubeznijo do stvari, so prišli zborovalci do enotnega sklepa, da je popolniti učiteljstva v tem smislu, da odgovarjajo po svojem učnem načrtu docela tisti stopnji, ki jo je dosegel vsak absolviran srednješolce, t. j. absolventu učiteljstva je odprta brez vsakih ovir tudi pot na visoko šolo. V Rusiji se rekrutirajo učiteljice iz deklic, ki so dovršile sedem gimnazijskih razredov in napravile še eno leto pedagogija. Ali gredo na vseučilišče ali pa med ljudstvo, odprti ste jim obe poti.

Strah pred slabim kruhom odžene marsikoga, da noče na učiteljstvo; in še tisti malokateri, ki končajo ta študij, si prizadevajo na vse načine, da dobe kje drugje boljše. Biti danes učitelj, se pravi berač z gosposko suknjo. Primera je menda nekoliko drastična, a zadene v bistvo.

Reforma na učiteljstvu in reforma na plači bi odprla učiteljskemu stanu najlepše perspektive. Mnogo mladeničev bi se rado posvetilo temu zares lepemu poklicu, ako se jim nudijo kasnejše sredstva, da žive lahko svojim dušnim potrebam primerno. Stariši bi poslali svoje sinove brez posebnih pomislekov na učiteljstvo: ako je učitelj preveč, ali, ako fanta kasneje ne veseli, saj mu je odprta visoka šola, ali v najslabšem slučaju pošta, železnica itd. Učiteljstvo, ki se je izobraževalo po starem črtežu, bi dobilo lahko potrebno kvalifikacijo na posebnih tečajih. Z obliko knjig itd. je hitro dobiti, samo da prodre načelo. Kakor stoje stvari sedaj, je upati, da naučno ministrstvo res izvede tako premembo učiteljstva.

Ta korak naprej ni samo v korist učiteljskega stanu, ampak celega ljudstva. Vsi imamo interes na tem, da se te reforme izvedejo. Z istim hipom mora prodreti tudi želja učiteljstva, da se jim njih stan gmotno izboljša, kajti razmerje bi postalo tedaj tako kričeče, da se mora samo sebe ubiti.

F. L.

Ukrajinci — pozabljeni Slovani.

Rutencev, ali, kakor jih imenujejo na Ruskem z uradnim naslovom, Malorusi, ali, kakor se imenujejo v zadnjem času sami, Ukrajinci — teh Slovanov živi pri nas v Avstriji trikrat toliko, kolikor Slovencev. Žive po Galiciji in Bukovini, in kakor pritiskajo na nas Slovence Nemci, tako so vzeli Ukrajincem vse njih pravice lastni sobratje: poljska žlahta. Poljaki in zujo zvezana avstrijska vlada dela sistematično na raznaroditvi Ukrajincev.

Ker so Ukrajinci skoro izključno kmetijski narod, je naravno, da se za svoje pravice le težko potegujejo. Kmetje ne bivajo osredotočeni na središčih, kakor tovarniški delavci, da bi z demonstracijami in revoltami prisilili vlado in njih polsko žlahto, da jim da človeških pravic; mnogo je med kmeti takih, ki ne poznajo črk, mnogo nezavednih — boj za pravice takega zapuščenega naroda je torej težak; tem težji, čem večje je prizadevanje nasprotnikov, ohraniti ukrajinske kmete v nevedu in temi, zato da jim lažje in tem kruteje gospodujejo.

Iz srede tega zatiranega, svojih pravic oropanega naroda, pa se je dvignil nov sloj: ukrajinska mladina, ukrajinski izobraženci.

Lahko rečemo, da ga ni v Avstriji naroda, katerega omikanci bi delali s tako vnetim srcem in tako brezmejnimi požrtvovanjem za pravice in svobodo svojega ljudstva, kakor jih dobimo med Ukrajinci. Ustanovili so na stotine izobraževalnih društev za priprosto ljudstvo; ustanovili so založna društva, ki izdajajo poučne knjige za ukrajinske kmete; s shodi, petjem in predavanji širijo narodno zavest, z ustanovitvijo denarnih zavodov in zadrug skušajo okrepiti svoj narod na gospodarskem polju.

To tiho podrobno vsakdanje delo je gledala vlada in poljska žlahta izprva docela mirno. Čem pa so se videli prvi vspehi tega mravljičnega dela, čem je pričela vstajati v srcu ukrajinskega kmeta samozavest, se obudila v njem ljubezen do rodne zemlje in sočutje do kmetov-sotrpinov, sta postala avstrijska vlada in nje pobratini, poljski plemenitaši ljubosumna in pričela sta z najnasilnejšimi sredstvi ovirati ukrajinski narod, da bi se ne dvignil iz dolgega in trpkega spanja.

Na tisoče shodov se je vršilo lanskega leta med Ukrajinci. Na stotine kmetov je bilo vsled teh shodov zaprtih, mnogo zabodenih in ustreljenih. Ali to ljudstva ne straši. Kako šikanira vlada ukrajinske kmete, znači prav dobro ukaz, glasom katerega je prepovedano nositi palice, katerih roč je iz lesa izrezana sekirica, ker spada taka palica k narodni noši ukrajinskih kmetov! Po volilni reformi dobe Poljaki na vsakih 46.000 duš enega poslanca, Ukrajinci šele na 120.000! V zapadnem delu Galicije živi dobrih 300.000 ukrajinskih kmetov ali dobili niso nobenega mandata, ker ga je dala e kr. vlada svojim zaveznikom — Poljakom.

Že iz tega si lahko napravimo površno sliko, kako dobro se godi Ukrajincem. Razumljivo je, ako tudi nobenih šol ne dobe.

Ukrajinska visokošolska mladina, kolikor je ne študira izven Galicije, je vpisana na lvovskem vseučilišču.

Nekdaj je imela na tej šoli maloruščina isto pravico, kakor poljski jezik. Ali vlada je poljski žlahti na ljubo te pravice na tihem odpravila. Ni čuda torej, da se je vzbudil v mladini čut zapostavljenosti in da so hoteli, naj se na visokošolskih tleh spoštuje ukrajinski jezik, kakor se poljski.

Ker se temu ni ugodilo, je prišlo dne 23. januarja t. l. na levovskem vseučilišču do hudih pretepov. Studentje so razbili vse, kar jim je prišlo pod roke.

Naš namen gotovo ni, odobravati take nemire, ali da je prišlo do tega je umljivo in krivda ne leži na strani ukrajinskih visokošolcev. Tudi drugod je prišlo že velikokrat do takih pobojev, spominjamo le na ekscese, ki so jih priredili Nemci na graškem vseučilišču proti Slovincem, ali takih dogodkov se nikjer posebno resno ne tehta. Tudi v Levovu izprva niso storili družega, nego polovili so visokošolce in zahtevali od vsakogar, da se izkaže.

Kako je torej presenetilo, da je policija deset dni potem sredi noči polovila vse ukrajinske visokošolce in jih tirala v ječo, v kateri tiče še sedaj. Če bi se zgodilo kaj takega nemškemu visokošolcem, bi bila vsa Evropa pokoncu; ker pa so zaprti fantje sinovi slovanskih kmetov Ukrajincev, trpi ves svet, da jih je utaknila e. kr. vlada poljski žlahti na ljubo v zapor.

Vzlic takemu početju se ne posreči, zapreti Ukrajincem pot do svojih pravic. Ukrajincem, kakor vsem drugim zatiranim Slovanom vstaja zarja svobode: noben oblak, nobena vlada ni tako mogočna, da bi zatemnila to blestečo luč prostosti. Ukrajinci so danes v Avstriji pozabljen narod — ne bo dolgo in našli jih bomo sredi vročega boja za pravice avstrijskemu slovanstvu. Slovenci dobimo v Ukrajincih v novem parlamentu svoje najnaravnejše zaveznike. Doslej so nam bili ti, po usodi nam najbolj slični, neznani, le malokdo je vedel med nami, da tak narod sploh biva v mejah naše države, zato hitimo, da popravimo, kar je zamujenega.

Ukrajinskemu pokretu vso našo pozornost in ljubezen.

F.

Volilni boj med kmeti na Ruskem.

Z brezmejnimi spoštovanjem so nosili ruski kmetje svoj volilni listek v žaro. Saj so imeli lani prvič pravico, voliti si poslanca.

Ali prva дума je bila kmalu razgnana. Kmetje, ki so naročali svojim prvim poslancem „Pridobite nam zemljo ali pa ne pridite več domov!“ so bili razočarani. Prvo veselje nad delovanjem poslancev je hitro minulo. Bati se je bilo velikih izgrediv. Le s težavo so pomirili zmerni elementi razburkano ljudstvo.

Člani prve dume so podpisali viborški oklie, ki je poln revolucionarnega duha. Vlada jih je pričela preganjati. Pisatelj teh vrst je imel sam priliko, razgovarjati se z nekim ruskim begunom, ki je bil zaprt več časa v družbi nekaterih teh poslancev. Kakor kmetje, tako so tudi ti poslanci izdali parolo, počakati, kako se zgodi z drugo dumo. Ako se vlada tudi sklepom te druge zbornice ne ukloni, potem je jasno, da ne mara mirnega razvoja. To je splošno razpoloženje ob teh volitvah, ki se vrše sedaj.

Ko je poslala vlada prvo dumo domov, je upala, da se ji posreči med tem pridobiti kmetijski stan z raznimi obljubami zase. Kmetje so seveda past hitro spoznali in niso se dali ukaniti. Ker je pričela vlada kmetijske agitatorje in kmetijske kandidate preganjati in zapirati, so postali kmetje še bolj previdni.

Po nekod niso izdali imen svojih kandidatov nič prej, dokler niso prišli na volišče. Kako premeteni so postali, nam kaže tudi slučaj, ki se je prigodil v jekatarinoslavski guberniji. Lani ob tem času se je vnel v neki vasi te gubernije hud boj med kmeti in policaji. Nekaj kmetov je bilo pri tem ubitih. Letos ob obletnici so napravili kmetje po vasi velik sprevod. Na čelu obhoda je nosil kmet rdečo zastavo z nadpisom: „Živio — mi že vemo kaj!“ . . .

Vlada si je na vso moč prizadevala, da bi vsaj njeni najhujši nasprotniki, kakor kmetijski voditelji Anikin, Aljadin itd. ne bi bili več izvoljeni. Kmetje se seveda niso dali zapeljati.

Volilni boj v kmetijskih skupinah še ni končan, ker tu volitve niso direktne, ampak se vrše tako zamotano, da je treba za pravega kandidata štirikrat na volišče, ali že po sedanjih objavah je razvidno, kako zelo se je zmotila vlada, ko je menila, da se ji posreči pridobiti kmetisko ljudstvo za svoje reakcionarne, nazadnjaške namene.

Izvoljenih je dosedaj 1223 volilnih mož, a le 200 od teh (113 monarhistov in 27 oktohistov) je vladnega mišljenja, vsi drugi stoje v taboru odločne opozicije. 219 kmetijskih volilnih mož spada celo na najskrajnejše levo radikalno krilo, med socialiste-revolucionarce in socialne demokrate.

Nova дума bo, po teh uspehih sodeč, še mnogo radikalnejša nego prva. Hoče vlada tudi to poslati domov, ker ji bo preveč revolucionarna? Naj se ne igra preveč — gdje dim, tam i agonj (ogenj) pravi ruski kmet.

L.

Politični pregled.

Volilni boj v Avstriji.

Za predstoječe volitve v našo zbornico se vse stranke z vso žilavostjo in vnemo pripravljajo. Zanimiv bo izid volitev zlasti vsled tega, ker bo pokazal precej natančno posestno stanje raznih strank. Sodili bi, da izide iz volilnega boja po številu glasov najmočnejša socialno-demokratska stranka. Javljajo, da so volitve definitivno tako določene: glavne volitve na torek, dne 14. majnika, ožje volitve na četrtek, dne 23. majnika.

Položaj v Bolgariji.

Opozicija nezadovoljnežev v Bolgariji narašča po moči in uspehih od dne do dne. Po deželi se pripravljajo veliki protestni mitingi proti vladi in knezu, nemškemu princu Ferdinandu. Stališče vlade in kneza je jako omajano. V interesu jugoslovanstva je, da padeta vlada in knez pred suverenstvom ljudstva. Jugoslovansko vprašanje bo šele dotlej rešeno, ko se zavzamejo zanj najširši sloji prizadetih narodov in ne dokler se bodo navduševali zanj razni oligarhi in skrivali pod plaščem jugoslovanske zajednice svoje osebne namene. — Bolgarski knez je vsled splošnega razburjenja v deželi zelo v skrbeh. Nemudoma je poslal na dvor nemškega cesarja svojega ministra zunanjih zadev. — Vsled štrajka železničarjev je nastalo v trgovini že zdaj za več milijonov škode. Trgovci in tovarnarji so vsi obupani prosili vlado, naj prične s pogajanj. Iz Zofije poročajo, da se vlada vendar pripravlja na razne koncesije železničarjem, če tudi ni hotela prej o tem ničesar slišati. Iz sile je postala čednost.

Zmaga opozicije v Rusiji.

Ko je razpustila vlada prvo dumo, je dejal ministrski predsednik, da bodo druge volitve za vlado ugodnejše izpadle. Razna, temu sledeča nasilstva proti opozicijskim strankam so kmalu raztolmačila na kak način si misli dobiti vlada ugodnejo večino v drugi dumi. Toda vse zaplenitve časopisov, vse zapiranje naprednih agitatorjev, vse hišne preiskave, vse odpošiljave v Sibirijo, vse mistifikacije volilnih imenikov — vse je bilo zaman. Pet mesecev ni hotela vlada povedati dneva volitve, prepovedala je vsako agitacijo na opozicijski strani dočim, so smele delati vladne stranke kar so hotele. Vzlic temu najhujšemu pritisku poročajo tudi iz takih mest, ki so bila carju doslej najbolj udana, zmago na napredni strani. Celo srce carske moči, Moskva je volila same opozicionalce. Tako Odesa, Tiflis, Kursk, Smolensk itd. Glasilo kadetov (t. j. ustavnih demokratov) Rječ pravi, da je že sedaj izvolitev 146 opozicijskih poslancev zagotovljena. Velikega vpliva in utisa je zlasti zmaga v Moskvi.

Atentat na Viteja.

Na bivšega ministrskega predsednika, znanega ruskega državnika Viteja, je bil pripravljen atentat. Doslej še neznani atentatorji so nastavili v peči njegovega stanovanja dva peklena stroja z avtomatično uro, ki je bila tako napravljena, da bi stroja ob pol šestih v jutro sprožila in se v njem nahajajoče bombe razpočile. K sreči so stroja še o pravem času zapazili. — Na Viteja imajo revolucionarne stranke vsled tega tak srd, ker se je delal vedno najnaprednejšega človeka, a ko je prišel na krmilo, se je lovil sem in tja; na eni strani se je dobrikal carju, na drugi ljudstvu. S takim omahovanjem je škodoval več nego najhujši nazadnjak na ministrskem stoleu.

Proti učiteljstvu na Francoskem.

Francoski naučni minister Briand, ki je znan zlasti vsled zadnjega cerkvenega boja z Vatikanom, se je zapletel v hud boj s francoskim učiteljstvom, ki je skoro vse socialističnega mišljenja. Ti učitelji so namreč člani socialističnih strokovnih društev, oziroma delavskih konfederacij in ker so te zveze jako močne, ima tudi učiteljstvo v le-teh močno zaslomeco. To pa Briandu ni bilo povšeči in zato je zahteval, da morajo učitelji iz teh organizacij izstopiti tekom osmih dneh. Učitelji se tej zahtevi seveda niso uklonili. Briand je pričel nato s šikaniranjem. Dal je poklicati najprej učitelje ene pokrajine pred prefekte, kjer se jim je dal iznova nov odlog osmih dni za izstop. Ker so te zahteve kršenje državljskih pravic, in če so učitelji v državni službi, še ni s tem rečeno, da morajo prodati tudi svoje politično naziranje, pride do prav resnih konfliktov, če Briand o pravem času ne odneha. Na strani učiteljev stoje tudi razne stranke, zlasti se potegujejo za nje radikalni socialisti, ki so veliki nasprotniki Brianda, ker ga dolže, da je proti Vatikanu preveč popustljiv, in premalo odločen.

Iz angleškega parlamenta.

Pri lanskih volitvah so zmagale z veliko večino liberalne stranke nad konservativnimi, ki so bile dotlej na krmilu. Zmaga liberalcev je bila tem lažja, ker je bila nezadovoljnost vsled posledic burske vojne, ki so jo povzročili konservativci, splošna; ravnotako vsled nameravane carine na živila. Tudi razprtje med konservativci samimi so olajšale liberalcem zmago. Ko pa se je sešla nova liberalna zbornica, se je hitro pokazalo, da svojih reform, ki jih je obljubljala za volilne borbe volilcem, ne bo mogla izvršiti, ker ji gosposka zbornica noče pritrditi. Na tak odpor pri lordih je zadel tudi liberalni šolski zakon, ki ga

je sprejela spodnja zbornica. V torek se je poslanska zbornica zopet sešla k novi sesiji. Kralj je povdarjal v svojem nagovoru, da je treba odpraviti žalostne razmere, ki so nastale vsled nasprotovanja obeh zbornic. Tudi ministri in poslanci so izjavljali pri debati, ki se je vnela o kraljevem nagovoru, da so te razmere nenravne, sramotne in škodljive. Ker niso lordi pripravljeni odnehati, je pričakovati še hudih bojov med obema zbornicama. Zmaga pa mora biti slej ali prej na strani spodnje hiše, ker stojijo za njo ljudske mase.

Volilna reforma v Švediji.

Na Švedskem imajo doslej tak volilni sistem, da ima 7 bogatih toliko pravic kakor 93 revnih. Vlada je obetala vsled tega volilno reformo v modernem smislu. Pričakovati je bilo torej splošno in enako volilno pravico ali pa vsaj temu podoben kompromis, kakor smo ga dobili v Avstriji. Toda švedska vlada je še mnogo bolj nazadnjaška nego naša. Predložila je zakonski načrt, po katerem se samo razmerje nekoliko omili, mesto dosedanjih 7 ima 15 bogatinov iste pravice kakor 85 revnih (doslej 93), vse predprave pa ostanejo. Naravno, da vlada vsled tega zlasti v nižjih slojih velika vznemirjenost. Zlasti na hud boj se pripravljajo socialisti.

V Perziji — ljudstvo suvereno.

Novi perzijski šah, 35 letni Mohamed Ali Mirza, je poslal svoji zbornici posebno izjavo, v kateri slovesno obljublja, izpolniti vse to, kar je po željah ljudstva. Izrečno je dovolil, da se imenuje Perzijska ustavna država. — Doslej je bila Perzijska despotija. Po obsegu je za polovico manjša od Ruske, prebivalcev ima 10 milijonov.

Vojska v Srednji Ameriki.

Med republikami Honduras in Nikaragua preti vsled medsebojnih nasprotstev vojna, ker ste obe razsojevanje po razsodišču odklonili. — Honduras ima nekaj več prebivalstva kakor Kranjska, Nikaragua nekaj manj. Evropejcev ni v obeh republikah skoro nič; prebivalstvo je mešano, ali so Zamorci ali Indijani. V obeh državah živi tudi še nekaj necivilizovanih Indijanov.

Dnevne vesti

a) domače.

— Slovenska gospodarska stranka je ime novi stranki, ki smo ji položili temelj na sestanku ožjih zaupnikov dne 30. decembra 1906. Vše v imenu je brati program stranki. Program, ki ga je izdelal pripravljalni odbor, razpošljemo v kratkem vsem zaupnikom. Veliki shod zaupnikov se vrši začetkom prihodnjega meseca v Ljubljani. — Glasilo naši stranki je „Nova Doba“. Odločili smo se za nov časopis, ker hoče „Naš List“, ki nas je doslej zbiral okoli sebe, ostati še nadalje „neodvisno glasilo“. So pa tudi drugi razlogi, izmed katerih je najvažnejši pač ta, da je neobhodno potrebno, da je tiskati, urejati in upravljati glasilo stranke na sedežu glavnega odbora, to je v Ljubljani. Prosimo vse svoje zaupnike, da naroče „Novo Dobo“ ter da skušajo med somišljeniki pridobiti mnogo naročnikov. Čem več naročnikov, tem boljši bo list.

— Slovenska gospodarska stranka osnuje za drugo, ki ji bo namen vzdrževati in pospeševati strankino glasilo. „Nova Doba“ postane čemprej dnevnik, kar je le mogoče, ako je podjetje denarno dobro podprto. Namen zadrugi bode tudi izdajati knjige in brošure.

— Shod klerikalnih zaupnikov bo dne 28. februarja v hotelu „Union“. Spored shodu je: 1. volilni oklic, poroča dr. Šusteršič; 2. kandidature, poroča dr. Krek; 3. slučajnosti. Vodstvo volitev ima v rokah dr. Krek.

— Volitve v državni zbor. Socijalistična stranka je že v raznih okrajih na Slovenskem postavila svoje kandidate: na Koroškem Etbina Kristana, v idrijskem okraju Jos. Kopača, v litjskem okraju pisatelja Ivana Cankarja. V Ljubljani nastopi kot kandidat prejkone tudi E. Kristan. Klerikalna stranka imenuje svoje kandidate na shodu 28. t. m. Liberalna stranka pa še ni dobila svojega kandidata za Ljubljano, kjer ima po novem volilnem redu edino možno upanje, da prodere.

— „Slovenskega Naroda“ ponedeljska številka je bila zaplenjena vsled uvodnika, ki je ožigosal zadnjo razsodbo najvišjega sodišča glede rabe slovenščine pri sodiščih na Koroškem, o podpredsedniku najvišjega sodišča Ruberju in o njegovem sinčku.

— Za nadzornika obrtno nadaljevalnih šol s slovenskim učnim jezikom je imenovan znani renegat in nemškutar Vesel, ki v svojih prostih urah dela nemško propagando po Gorenjskem. Gotovo uspeh katoliško-narodne politike.

— O znani tožbi g. dr. Robide proti g. dr. Divjaku se je vršila včeraj razprava, ki je trajala ves dan. Razprava se je preložila, ker sta zastopnika še predlagala novih dokazov. Podrobno poročilo o tej razpravi je prinesel „Slov. Narod“. Poročilo je sestavljeno skrajno pristanski, poroča samo to, kar so izpovedale dr. Robidi nasprotne priče in še to poročilo je tako zavito, da ne-

katere stvari dobe vse drugačno podobo, kakor pa so jih slikale priče. Nekatere stvari pa si „Slov. Narod“ naravnost izmišljuje. Čast takemu časopisju!

— Korno poveljstvo št. 10, ki se nahaja zdaj v Pšemislu na Galiskem, pride v letu 1908 baje v Ljubljano. Tako poročajo graški in dunajski listi od četrtka.

— Maškerada. Nihče ne bi pač mogel trditi, da ni Ljubljana z ozirom na prireditve predpustnih veselje primeroma na visoki stopinji. Vsaj število letošnjih je bilo uprav velikomestno. Da se je pa tudi vse storilo v svrhu, da bi se dvignil sijaj teh prireditev, o tem smo tudi uverjeni. Da ni vedno zadostovalo samo naše domače občinstvo, je samo ob sebi umevno, akoravno imamo tudi mi med seboj nekaj jako odličnih zastopnikov in pravih dik vsake predpustne prireditve. Treba je bilo pridobiti tudi zastopnikov kake druge kulturnejše narodnosti, n. pr. Nemcev; posebno takih v kaki bleščeči uniformi. To je neobhodno potrebno, če se hoče prirejati sijajne veselice. Škoda je seveda, da se vseh ne pozna natančneje, in da so nekateri izmed teh nekoliko preskromni in da nočejo ali pa ne morejo priložiti svojemu svetovnemu jeziku do zaslužene veljave. Tolaži nas pa dejstvo, da se je to drugim popolnoma posrečilo, tako, da se je v gotovih slučajih potisnil slovenski značaj prireditve popolnoma v ozadje. To je pravi pogum in le ta se je mogel povspeti do tega, da je javno izrazil svoje zaničevanje našim narodnostnim čutom. Prvorobiteljem nemštva v uniformah slava. Oni so in ostanejo naš ponos.

— „Slov. plan. društvu“ je dala zadnja plesna veselica v Ljubljani 8000 kron čistega dobička.

— V letošnjem predpustu se je vršilo v Ljubljani 223 plesnih venčkov in zabav.

— Za čebelorejce. Občni zbor „Slovenskega osrednjega čebelarskega društva“ bode v nedeljo, dne 17. t. m. ob 10. uri dop. v mali dvorani ljublj. „Mestnega doma“. — Deželni odbor je čebelarskima društvoma v Bohinjski Beli in v Gorjah dovolil podpore po 100 K, da se pospešuje izvoz naših plemenskih čebel v tujino. Tako je mogoče povzdigniti cene naših plemenskih čebel in zopet pridobiti v tujini nekdanje sloveče ime naše čebele. Doslej se je v obče premalo skrbelo za izvoz naših čebelnih panjev v tujino.

— V varstvo delavcev pri visokih stavbah je izdalo trg. ministrstvo posebno naredbo. Omenjamo naj zlasti določbo, da se morajo odri pregledati vsaj vsakih 14 dni in po vsakem viharju, ali so še trdni. Isto velja glede na lestve, stopnjice, verige, vrvi in druge naprave pri visokih zgradbah. Podjetniki morajo skrbeti za zdravo pitno vodo, primerna delavska bivališča in prvo pomoč v nesreči. Posebno pa je prepovedano iz višočine doli metati gradivo.

— V volilnem okraju Vrhnika-Logatec-Idrija-Cerknica kandidira s socialne demokratične strani delavski tajnik Josip Kopač iz Trsta. Kopač je bil svoj čas urednik „Rdečega prapora“, ko je ta izhajal v Trstu.

— Z Vrhniko. Deželni odbor je obljubil tretjino stroškov za novo dovozno in okrajno cesto z Vrhniške do nove postaje Vrd ob južni železnici.

— „Sokol na Javorniku“ ima jutri, v nedeljo popoldne ob 2. uri v salonu g. Hkavea svoj ustanovni občni zbor. Pri tej priliki predava g. dr. Vladimir Ravnihar, starosta slovenske sokolske zveze „o sokolstvu“.

— Žrtev svojega poklica. Na Rakeku je žaga zdrobila desno roko in levo nogo delavcu Antonu Makoliču. Prepeljali so ga v bolnišnico.

— Pravico javnosti je dobila komunalna realka v Idriji in sicer od 1. do 6. razreda za šolsko leto 1906/07.

— Posledice fantovskega pretepa. Fantje iz Vrhpolj in Dupelj pri Kamniku so se stekli med seboj. Neki petindvajsetletni Matevž Krašna je na mestu izdihnil. Ker se morilec ni hotel sam javiti, so zaprli vseh 10 fantov, ki so se udeležili pretepa.

— Važno za žganjarje. Konec leta 1906. so dobili gospodarji na Kranjskem, ki žgo žganje, ukaz, da morajo svoje žganjarske kotle na dve cevi predelati na eno samo cev. To je finančno ravnanje odredilo z ozirom na odlok finančnega ministrstva z dne 4. januarja 1901, št. 78.244. Vsled te naredbe, ki naj bi stopila v veljavo že s 1. marcem t. l., bi imeli mnogi gospodarji velike sitnosti, pa tudi stroške. Zato so naši bivši državni poslanci sestavili na finančno ministrstvo spomenico, katero je izročil dr. Žitnik dotičnemu referentu. Uspeh te spomenice je naslednji ugodni odgovor: O. kr. fin. ministrstvo je z odlokom z dne 5. februarja 1907, št. 9029 naznanilo, da ne nasprotuje § 38. zakona z dne 17. julija 1899, drž. zak. št. 120, ako imajo žganjarski kotli po dve cevi, ki vežejo kotel s hladilnikom. Zato dovoljuje finančno ministrstvo, da smejo gospodarji tudi v bodoče rabiti žganjarske kotle na dve cevi brez kontrolnega aparata.

— 10.000 kron za trasiranje belokranjske železnice je določila vlada, ako prispeva tudi dežela v ta namen primeren prispevek.

— V Krškem okraju nastopa kot neodvisni kandidat davčni adjunkt Janko Stare. V oklicih, ki jih razširja, pravi: „Kakor bo vsakemu znano, se v državnem zboru za kmetstvo ljudstvo nič ne stori, samo vedni kreg. Tedaj bi bilo dobro, da bi se korenito pomedlo. V zboru sede skoro samo bogataši, ki ne poznajo kmetijskih potreb, še manj pa vedo, kako jih vedno naraščajoči davki in doklade tlačijo. Ti poslanci večinoma o davkih niti pojma

nimajo, ali pa ga nočejo imeti, kar jaz kot kmetijski sin dobro vem. — Jaz bi delal z vsemi močmi na to, da bi se zemljiški in hišni davek in doklade znižale, kot nadomestek bi se bogataše z osebnim davkom pritisnilo. Ako bi ne spolnil te obljube, Vam dajem pravico, da me takoj odstavite in se pod častno besedo zavežem, da mandat takoj na poziv Vas volilcev odložim. — Tedaj krepko na volišče!“

— Tržaški deželni zbor je sklican za ponedeljek, dne 25. februarja. Istega dne se snide tudi štajerski.

— O načrtu volilne reforme za tržaški deželni zbor so od slovenske strani enoglasno poudarjali, da je napravljen tako, da hoče vzeti okoliškim Slovincem vsako možnost do kakega mandata.

— Volilna reforma za Trst. Ker je vlada odklonila predlog deželnega odbora, glasom katerega naj bi veljal za volitve v tržaški mestni svet princip splošnosti in enakosti, hoče predložiti imenovani odbor v prihodnjem zasedanju deželnega zbora nov načrt volilne reforme. Dosedanje štiri volilne razrede skrijejo v tri, četrta kurija pa bo splošna. Število mestnih zastopnikov ostane slej ko prej 48. Tržaško ozemlje, ki ima sedaj pet poslancev, bi jih dobilo devet.

— Z reorganizacijo je poskusila tudi laška liberalna stranka v Trstu. Isto pripisujejo Italijani na Goriškem.

— Loydov parnik „Helios“, ki je odrinil v nedeljo iz Trsta proti Grčiji, je zadel med potjo v neko jadrenico, ki se je potopila. Z njo vred tudi njen kapitan in en mornar. Loydov parnik se je precej poškodovan vrnil v sredo nazaj v Trst. Njegovo blago prelože na drugo ladjo. — Loydov parnik „Steiermark“ je običal pri Sulini (ob izlivu Dunava v Črno morje) med ledenimi ploščami, tako, da se ne more ganiti.

— Obdolžena umora. Na Opčinah pri Trstu so našli na stanovanju vdove nekega delavca, Sare Pintje z Ogrskega, njena dva otroka, triletnega dečka Ivana in osem-mesečno dekletce Leono zadušena od ogljikovih plinov. Ker sumijo, da je njuna mati namenoma povzročila smrt otrok, so jo zaprli.

— Nesrečna smrt. Zmrznil je 43 letni bivši vrtnar Miha Pojavnik iz Vrbovelj na Goriškem. Našli so ga ob Soči nagega zmrznjenega. Revez je bil že dalje časa zmešan in je v zmešanosti šel k Soči, tam se slekel in zmrznil.

— Volilni boj v Ptuj na Štajerskem utegne biti precej hud. Okr. sodnik dr. Franc Glas je odstopil od kandidature. Zaupni shod se je razšel brez uspeha. Vodilni krogi upajo, da se bo doseglo med strankami sporazumenje, drugače se zna dogoditi, da si priborijo mandat krščanski socialisti ali soc. demokrati.

— Grof in kmetijski program V kmetijskih občinah Radgona, Čmurek in Fehring (na Štajerskem) kandidira grof Stürgkh na podlagi kmetijskega programa. — Doslej je bil ta grof poslanec veleposestva in od veleposestva do kmetijskega programa je vendar velik korak. Pri zadnjih volitvah je dobil 67 glasov, njegov protikandidat pa 1 glas.

— Politika in značajnost. Štajerski grof Stürgkh je mož, ki na vsak način hoče, da ga časopisje ne pozabi. V boju za volilno reformo se je pokazal najzagrizenejšega nasprotnika ljudskih pravic in oženj in žveplo je bljuval na zagovornike splošne in enake volilne pravice. Seveda se je upiral zaman, dobra stvar je morala zmagati. Sedaj se mu je, ko bi bilo treba pobrati šila in kopita iz zbornice, kakor bo to moral storiti marsikateri modrokrvni ošabnež, milo storilo. No, pa saj kavalirjem ni treba biti doslednim, kaj še držati dano besedo. Sprijaznil se je mož z volilno reformo, ponižal se, in sprejel kandidature volilnega okraja Radgone. Grof hoče torej zastopati koristi pristnih štajerskih kmetov. Ne vemo, je-li čestitati grofu k spreobrnjenju, ali kmetom k taki plemeniti pridobitvi. Škoda, da je med njimi mnogo slovenskih kmetov vmes! Grofovim obljubam, spravi skupaj v štajerskem deželnem zboru večino, v katero bi se privzelo tudi Slovence — že ne verujemo, ker ta načrt je zidan na pesek, katerega valovje nemške nestrpnosti takoj odnese. Grofa, in njegovo narodno prepričanje, pa poznamo še izza boja za Celje, in vemo, kedo je ta mož, ker — ptica se pozna po perji.

— Volitve v okrajni zastop slovenje-bistriškega okraja se prično na torek in se končajo v soboto. Kakor znano, volijo v okrajne zastope na Štajerskem štiri skupine: veliko posestvo, najvišji davkoplačevalci, mesta in trgi ter kmetijske občine.

— Cesta z Vinice na Preloke se razširi in uvrsti med okrajne ceste, ako krijejo prizadete občine in okrajni cestni odbor dv tretjini proračunjenih stroškov 173.000 K. Eno tretjino da dežela kranjska.

— Železnico po Slovenskih Goricah, ki bo tekla mimo Sv. Lenarta, je obljubil vsenemški kandidat Malik, če bo izvoljen poslanecem. Vprašanje je, če ne stavi kdo še višje ponudbe za izvolitev, drugače morda Malik res prodre.

— Ogenj na postaji. Pogorela je železniška postaja v Slovenski Bistrici na Štajerskem. Kakor pripovedujejo, je nastal oženj v stanovanju postajnačelnika ob času, ko le-tega ni bilo doma.

— Kolarja, urarja, steklarja in kovača žele dobiti v Brežice ondotni Slovenci. Obrtniki, ki imajo veselje do

dela naj se oglašijo pri uredništvu „Posavske Straže“ v Brežicah.

— **K volitvam na Koroškem.** Dunajski „Vaterland“ javlja, da so sklenili slovenski Korošci z voditelji nemških krščanskih socialistov na Koroškem skupno postopanje, oziroma podpiranje pri prihodnjih volitvah. Stavili bi, da bodo šli koroški Slovenci tudi rajši za Nemca kakor za Slovenca Etbina Kristana, ker je Kristan slučajno slovenski socialist. — V lavantinski dolini kandidira krščanski socialist Walcher, urednik celovškega nemškega dnevnika.

— **V Št. Ilju na Koroškem** se je vršil na svečnico javen prosti shod, ki pa ni bil tako obiskan, kakor bi bilo želeli. Zanimivo je, da so uprizorili na shodu tudi dve igri in sicer „Krčmar pri zvitem rogu“ in pa — „Sveto Cito“.

— **Celovec** menijo znatno razširiti s tem, da priklopijo mestu tudi okoliške vasi. Zdaj šteje Celovec 27 tisoč prebivalcev.

— **Vlakovodja — rešitelj življenja.** Ko je pretečeno sredo jutranji poštni vlak zapustil postajo Tešnje ob Vrbskem jezeru, se je dozdevalo vlakovodjo Mühleggerju, da sliši klicanje na pomoč. Meneč, da je skoraj gotovo kdo povozen, je dal znamenje za ustaviti. Ko se je pa hotel prepričati o dozdevni nesreči, zapazi neko žensko na jezeru, kateri se je led udril in si ni mogla pomagati iz zagate, ker je skoraj do vratu stala v vodi in je bila že v skrajni smrtni nevarnosti. Vlakovodja je takoj potrebno ukrenil, da so žensko z lastno nevarnostjo iz vode potegnili. Ko bi vlakovodja klicanja ne slišal, bi ženska gotovo izginila pod led. Ženska je bila neka 30letna okoličanka, katera si je mislila pot proti jezeru okrajšati, pri tem se ji je pa led udril.

b) tuje.

* **Dunajski župan** dr. Karol Lueger je tako obolev, da na kako popolno okrevanje ni misliti. — Njegova smrt bo za dunajsko krščansko-socialno stranko hud udarec, morda smrtni. Ne samo, da bo vse polno tekmecev, ki si bodo lastili prvenstvo, tudi Dunajčanov ne bo tako lahko voditi komu drugemu, kakor je znal to Lueger. Zanimivo je, da je bil Lueger v svojih mladih letih hud naprednjak.

* **Izlet v Carigrad** napravi v majniku dunajsko trgovsko pevsko društvo.

* **Rešilno društvo** na Dunaju je poslovalo v l. 1906 v 31.501 slučaju. Pri samomorihi, oziroma samomornih poizkusih je imelo opraviti 851 krat, v slučajih onemoglosti vsled lakote ali mraza 659 krat.

* **Škandal nad škandalom** se razkriva v političnih krogih Budapešte. Vodilni politiki se poslužujejo najgrših sredstev, vohunstva, sleparije itd. Komaj je deloma končana afera zaradi baronice Schönberg, ki je sleparila po naročilu bivšega pravosodnega ministra Polonyja, javlja jo zopet, da je ukradel neki visok ministrski uradnik uradne akte, da bi jih izročil nekemu politiku. Res fina družba!

* **O tatvini aktov** iz ogrskega ministrstva pišejo na dolgo in široko tudi največji svetovni listi. Košutovci si prizadevajo na vse kripilje, da bi kolikor mogoče zakrili te škode.

* **Proti Ukrajincem.** Ona dva Ukrajince, ki sta stala te dni pred porotniki v Stanislavu (Galicija), češ, da sta ščuvala kmete na javnih shodih proti vladi in cesarju, sta bila enoglasno oproščena. Porotniki so zanimali vseh 28 stavljenih jim vprašanj enoglasno. Porotniki so bili 4 židje, 4 Poljaki, 4 Ukrajinci — vendar sklep enoglasen.

* **Črnogorski ministri** so izjavili, da se zadovolje z letno plačo 6000 kron, le predsednik dobi vsega vkup 8000 kron. — Pri tej priliki naj pripomnimo, da dobi avstrijski ministrski predsednik letnih 24.000 kron in ostali ministri 20.000 kron in poleg tega še visoke reprezentacijske doklade v višini mnogih tisočakov.

* **40letni jubilej** odkar je bil prvič izvoljen v nemški državni zbor, je obhajal v torek voditelj socialno-demokratske stranke v Nemčiji, Avgust Bebel. Zanimivo je, kako majhna stranka je bila tedaj socialno-demokratska, ko ji je pristopil Bebel: v vseh šestih volilnih okrajih Berlina so dobili skupno 75 glasov. V celi Nemčiji okrog 40.000 glasov, letos pa so jih dobili nad tri milijone. — Bebel šteje danes 67 let in je znan ne samo kot žilav voditelj svoje stranke, ampak tudi kot eden najboljših govornikov in tako plodovitih, kakor izbornih političnih pisateljev.

* **O časopisju** je prvi pričel predavati profesor Koch na heidelburškem vseučilišču (Nemčija). Letos so ustanovili tudi na curiškem vseučilišču posebno stoličo za časnikarstvo. V Greifswaldu (univerza ustanovljena leta 1456; Nemčija) predava profesor Wenckstern o uredništvu in poročevalstvu časopisja. V poletnem semestru se vrše predavanja o časnikarstvu na vseučiliščih v Lipskem in Dancigu.

* **Na smrtni postelji.** Belgijska krščansko-demokratska stranka je imela kot svojega voditelja dolgo vrsto let širom sveta znanega duhovnika, abbé Daënsa. Daëns je bil goreč duhovnik katoliške cerkve, zagovornik ubogih in brezpravnih, oseben pošten od nog do glave, zato pa je bil tudi vsem klerikalnim voditeljem trn v peti. Preganjali so ga na vse kripilje, dosigli so, da mu je bilo prepovedano nositi mašniško suknjo, vzeli so mu pravico maševanja in sam papež mu je poslal na nasvet nekega

kardinala ostro pismo. „Kaj sem storil družega, nego si prizadeval, biti pošten kristjan“ — je vzkliknil tedaj Daëns. V letošnjem poletju ga je postavila krščansko-demokratska stranka svojim kandidatom, a pri volitvah je stari Daëns propadel. Zdaj javljajo, da je prosil na smrtni postelji, previden z zakramenti, za odpuščanje in se je spravil s cerkveno gospoško. Radikalni listi dolže cerkvene kroge, da so spokoritev Daënsa izsilili.

* **Novo postavo** glede sklepanja porok je sestavilo francosko ministrstvo. Doslej so morala dekleta imeti do 21. leta očetovo privoljenje, če so se hotele poročiti, zdaj je pomaknjena ta doba za tri leta nazaj, na 18. Kot vzroki ločitve zakona bodo dopustni: kaznovanje zaradi tatvine, goljufije, zlorabe zaupanja, pijančevanje, dušna otemnelost, dveletna odsotnost, spolska obolelost; različnost značajev more povzročiti ločitev zakona za dve leti.

* **V Londonu** so po preteku 12 let zopet vprizorili Smetanovo opero Prodan no vesto. Naslovno vlogo je pel Slovenec Pogačnik-Naval. Kritika pozdravlja tako nastop Pogačnika kakor zopetno vprizoritev te opere prav srčno.

* **Balkansko razstavo** prirede v — Londonu. Angleži bodo poznali kmalu Balkan mnogo bolj nego mi Slovenci, ki mu tičimo pred nosom.

* **Najvišje hiše na svetu** imajo brezdvomno v Ameriki. Z začudenjem smo zaznali pred desetimi leti v Evropi, da so postavili v Ameriki hišo z 20 nadstropji. Zdaj poročajo, da sežida znana Singerjeva trdnja za šivalne stroje v Njujorku železno hišo, ki bo merila 200 metrov v višino ter imela 40 nadstropij. Iz enega nadstropja v drugega prevaža ljudi in blago 16 vzpenjačev. Ta stavba je po mnenju časopisja doslej najvišja hiša na svetu; visoka bo trikrat toliko kolikor meri ljubljanski grad.

* **Novo leto** so praznovali na Kitajskem minulo sredo.

* **Ljudozrci** v francoski afričanski koloniji Kongo so zvalili štiri Evropejce v svojo sredo, jih zaklali, spekli in nato pojedli.

* **Uvoz opojnih plij** v Afriko hočejo zelo otežkočiti. Znano je, koliko zamorskih plemen se je že končalo z brezmejnimi uživanjem žganja in podobnih alkoholskih pijač.

Prosveta.

Akademija, ljudsko-izobraževalno društvo v Ljubljani je v svojem delovanju storila pomemben korak naprej. Pričela je z vseučiliško ekstenzo (university extension) v Ljubljani, povabivši profesorje vseučilišča v Zagrebu, da nastopijo kakor predavatelji. Pomemben je ta korak zagledelj, ker s tem na najsolidnejši način gradimo temelj slovenskemu vseučilišču v Ljubljani. Predavanje hrvatskih vseučiliških profesorjev pomenja hkratu ono zblizevanje med slovanskimi narodi, ki edino zasluži toli profanirano ime „slovauska vzajemnost“ — zblizevanje na kulturnem polju. Doslej sta bili dve taki predavanji, eno zanimivejše od drugega. Prvo predavanje je imel dr. Ferdo Šišić „o Dalmaciji“. Gosp. predavatelj nam je z zemljepisnimi in zgodovinskimi podatki dokazoval pripadnost Dalmacije k troedini kraljevini Hrvatski. V nedeljo je predaval dr. Lazar Oar „o vzroku smrti“. Z biološkega stališča nam je navajal mnenja raznih učenjakov svetovne slave „o vzroku smrti“. Prišel je do zaključka, da pravega vzroka smrti ne vemo in ga morda tudi nikdar izvedeli ne bomo. Zanimiva je bila predavateljeva poljudna razlaga o Darwinovi teoriji, ki jo večkrat imenujejo, a ravno tolikrat (največkrat namenoma) napačno razlagajo. Pri obeh predavanjih je bila dvorana polna ukaželjnega občinstva iz vseh slojev in stanov, kar je najboljši dokaz, da predavanja dosežajo polni svoj namen. — Jutri ob 5. uri popoldne predava v „Mestnem domu“ ljubljanskem profesor dr. Gorjanovič-Kramberger, učenjak znamenit po vsem izobraženem svetu, „o pračloveku — homo primigenius“. Opozarjamo občinstvo na to zanimivo predavanje.

Anton Knezove knjižnice XIII. zvezek: Ivan Cankar: Martin Kačur, Življenjepis idealista. — Izdala „Slovenska Matica“. Uredil Fr. Levce. V Ljubljani 1906. Tisk „Narodne tiskarne“, 8° str. 127.

Nikdo si ni tako o vsem svetu, kakor o samem sebi na jasnem, kakor dobro vzgojen človek; če je izobražen, najde tudi svojim dobro uvoženim mislim prepričevalnega izraza v besedah — pred drugimi navadno, pred seboj pogostoma; če je pa celo dobro vzgojen in literarno izobražen, potem ima poleg drugih sodb tudi svojo umetniško sodb, svoje lastno pričanje svoje utemeljeno mnenje, in kar je še mnogo takih besed, brez katerih bi marsikdo ravnotako lahko učakal spoštljivo starost sedemdesetih in še več let.

Zato glede kritik ne pride noben pisatelj iz lepega v zadrego, pa bodisi, da je boljše ali slabše kvalitete. Če je Slovenec, je to zanj združeno z različnimi nasladi literarnega življenja: poučujejo ga priznani in nepriznani pismouki, dokazujejo mu vsakovrstne grehe in napake, in se v podporo svojih trditvev časih tudi sklicujejo na ranjkega Jančičevega cvetnika II. del, prirejen s posebnim ozirom na štiri razrede višjega gimnazija. Tamkaj stoji, da mora imeti vsaka boljša povest, svoj začetek, svojo sredo in svoj konec; potem je tudi povedano, kak mora

biti dober junak, kako se ima vesti, da ugaja p. t. občinstvu, tako mora n. pr. imeti ideje; če ima ideale tem boljše. Sicer se premalo od publike razločuje, in ji ne imponira. Zato tudi dvomim, da bo revež Martin Kačur našel tisto priznanje, katero mu gre v polni meri kot jednemu prvih umotvorov Cankarjevih in slovenskega slovstva sploh.

Ta Martin Kačur je res človek, ki se ni pravočasno postaral, kar namreč življenje zahteva. Ako bi se mož normalno staral, tedaj bi po nastopu svoje druge službe, s katerim se Cankarjeva povest začneja, pometal saj toliko mladostnega ognja, navdušenosti, idealizma in kar je druge take, za razvoj dobrega podanika nepotrebne navlake v stran, da bi se drug med drugimi lahko kretal kot priznan in slavljen, zaslužen in imeniten, spoštovanja vreden možak in šolnik. Ako bi kot mlad človek brez vsake preteklosti ne stopil z zavezanimi očmi v svet, oženil bi se bil že davno lahko, tako, da bi bilo prav in dobro njemu in vsem ljudem: vzel bi bil n. pr. županovo hčer, in priženil imenitno balo in doto; odgojil bi si bil tekmo let kopico otrok, prihodnjih družabnih stebrov, moškega in ženskega spola; zadovoljil bi bil vsestranski lepo svoje višje, stopil svoj čas v zasluženi pokoj, dobil naslov šolskega svetnika ali primeren red, ter bi nekaj smel umreti objokovan od svoje rodbine, in morda celo svojega naroda. Pokopati bi ga skoro ne mogli drugam kakor v prostrano rakev, ta ponos vsake dobre familije; in če bi bilo dovolj zavednosti in hvaležnosti v ljudeh — vzdigniti bi se mu moral v kratkem impozanten spomenik!

Vseh teh in še drugih dobrot bi bil postal deležen Martin Kačur, ako bi bil hotel postati dostojen in pošten človek. „Hotel“ sem rekel — ali boljše bi bilo povedano, da rečem: ako bi mogel. Vsakomur namreč ni dano, da nastopa in živi kot dostojen in pošten človek. In hvala Bogu, da je malo takih, hvala Bogu, da je množica dostojna in poštena. Ako bi bilo onih nekaj več in teh nekaj manj, prišlo bi do težkih, silnih, divjih in hrupnih bojov. Tako pa se tak boj vrši jako mirno in s smehljajočimi, v najboljšem slučaju pomilujočimi obrazi. Poštena družba sede na vzvišeni stol sodnika, in boj se prične. Ker je tožnik v isti osebi učlovečen, ni neumevno, kdo zmaga. Počasi upliva ta strup, in ni treba izprazniti naenkrat usodne te čaše — a izprazniti jo morajo Martini Kačurji pa vendar vsejedno do dna, srebajoči iz nje kapljo za kapljo do svojega zadnjega dne. Potem pa pride tista dolga, brezkončna noč, ko omahne obsojenec in se zvali v cestno blato, in se pobije ob kamenju, s katerim ga ni kamnal nikdo, in so ga vendar kamnali vsi, ker ni bil pošten in dostojen človek.

Nikdo se ni o Slovencih še tako krvavo in neusmiljeno norčeval iz tega „poštenega in dostojnega človeka“, kakor uprav Cankar. In prav zato ga imam za velikega moralista, kar je tudi končno pravi umetnik vsak in satirik še prav posebej. Seveda so moralni pojmi Cankarjevi preko obzorja legalne filisterske etike. Komur je sektualna morala takorekoč jedro in bistvo vse pravosti sploh, s tem se ni moči prerekati. A če bi Cankar ne imel nobene literarne zasluge v nas, je to že njegova velika zasluga, da nam je brezobzirno povedal, kaj je soditi o tisti licemerski, podli, nizkosti družabni morali, tisti dostojnosti in poštenosti, ki kot prostitutka prikriva z zlatom, svilo in šminko svojo čudno notranjo vrednost, in ki nastopa dostojanstveno in prešerno po gladkem parketu bogatih palač v fraku in klaku svojih oboževalcev, od katerih je vsak na čistem, kaj ima soditi o drugem — in se zato tem bolj drug pred drugim priklanja do tal. (Sledi).

Češko Sokolstvo razpošilja sledeče vabilo: „Slovanskemu Sokolstvu! Vsemu Sokolstvu bratski pozdrav! Sklepom odbora „České Obce Sokolské“ Vas vabimo k V. vsesokolskemu zletu, ki se vrši od 28. rožnika do 1. malega srpana t. l. v zlati slovanski Pragi. Po dobi šestih let se pripravljamo k zopetnemu nastopu v skupnih vrstah na javnem vežbališču, da damo v prisotnosti zbranega naroda dokaz svojega dela, ki je namenjeno razvoju in povzdigi naše domovine. Sledeč temu visokemu, jasnemu cilju svojem, v katerem vidimo zagotovitev in utrditev našega narodnega obstanka, našega daljnega napredka, spoznamo za nujno potrebno ponovno opozarjati celokupen narod na svoje cilje in namene; pokazati tudi hočemo uspehe, ki smo jih že dosegli na polju te narodne samoljubnosti. V našem stremljenju naj nas pa vspodbuja jednotno vezana slika iznova doseženega velikega napredka v naših vrstah. S tem vzornim nastopom hočemo podati dokaz, da sokolska ideja pridobiva vedno več tal, pokazati hočemo uspehe sokolskega dela. Sokolski misli hočemo poiskati novih pristašev v našem narodu, pridobiti ji hočemo ono naklonjenost, ki jo zasluži njen pomen in konečni cilj. Ne gre se torej za prazni blek in slavnostno vrvenje, ampak za pomemben čin, ki naj pokaže naši mladini, katerej prete pogubne nevarnosti, pot, ki jo mora hoditi v dosego one zdrave telesne čilosti in moške popolnosti, ki je podlaga vsej narodovi sili. K temu velikemu narodnemu prazniku vabimo i Vas, dragi bratje Slovani, ki ste se zbrali pod sokolskim praporom v znamenju dela, v dosego vzvišenih sokolskih ciljev: dvigniti hočemo pravno in telesno naše ljudstvo. Vabimo Vas, da z nami javno dokažete svoje blago stremljenje za temi cilji, katerim smo posvetili vsi svoje delovanje. Utrdimo

pa zajedno tudi stare bratske vezi, ki nas družijo v jedrnatnem taboru slovanskem na skupno ojačenje naših sil, na skupno obrano slovanskega ljudstva. Pridite v kolikor možno velikem številu! Pokažimo, da nas veže tesno pristrčna bratska ljubav, da nas druži stremljenje za istimi cilji! Naj vidi svet naše odkritosrčno pobratimstvo, naše skupno hrepenenje za svobodno in slavno bodočnostjo Slovanstva! Češko Sokolstvo in z njim ves narod češki pričakuje z radostjo vašega prihoda. Tedaj na svidenje v zlati slovanski Pragi. Na zdar! V Zlati Slovanski Pragi, 1. prosinca 1907. Predsedništvo „České Obce Sokolské“ in Slavnostni odbor V. vsesokolskega zleta v Pragi. Dr. Jind. Vaníček, načelnik Č. O. S. Dr. Jos. Scheiner, starosta Č. O. S. Juc. Frant Mašek, tajnik Č. O. S.“

Zdravstvo.

Pod tem naslovom nameravamo upeljati v našem listu stalno rubriko, v kateri se bodo obdelavala prebela zdravstvena vprašanja. Na podlagi modernega stanja vede dajala se bodo navodila, kako nam je skrbeti za svoje zdravje, posebno pa, kako je dvigniti ljudsko zdravstveno stanje sploh. Higijena, to je skrb, da se sploh ne zbolijo, je gotovo najuspešnejši način obrambe vsake bolezni; zato hočemo posvetiti tej znanstveni stroki v prvi vrsti svojo pozornost. Človek je pa že v prvi svoji mladosti podvržen najrazličnejšim boleznim. Če ga te tudi kaj ne mučijo, vendar ga napravijo slabotnega in malenkostnim drugim bolezenskim uplivom mnogo bolj dostopnega. Zato treba nam je pričeiti z higijeno otroka. Važni del te stroke je šolska higijena.

Z nasveti in pojasnili nameravamo pa vedno pri-skočiti tudi v posameznih konkretnih slučajih; zato prosimo bralce našega lista, naj se v vseh dvomih ali nejasnostih glede kakega zdravstvenega vprašanja obrnejo naravnost na naš list. Odgovarjalo se bo seveda samo na higijenična vprašanja, kako da je urediti zdravju prikladno življenje, kako da se ubrani te ali one bolezni, kje in kdaj nam pretijo nevarnosti, da zbolimo itd. Če je bolezen že izbruhnila, treba je natančnega zdravniškega preiskavanja; po listu glede že obstoječih bolezni ni mogoče dajati natančnih navodil. Vprašanja je naslovljati na uredništvo „Nove Dobe“. Pismo ima naj na naslovni strani besedo: Zdravstvo! Tajnost je seveda zajamčena.

Po vsem kulturnem svetu pojavlja se zadnji čas živahno gibanje, ki ima za namen brezobziren boj proti jetiki, najzavratnejši, najrazširjenejši in najstrašnejši moderni kugi. Ustanavljajo se različna zdravilišča za jetične, otroška zavetišča, delavski domi, gozdne šole itd. Od javnih oblastij izhajajo novi zakoni in prepovedi, ki imajo namen omejiti razširjenje te ljudske bolezni. Polog tega se s poljudnimi spisi in predavanji podučuje širše kroge o bistvu tega boja in skuša pridobiti zanimanje zanj. Tudi pri nas se je že pričelo s tem gibanjem in ravnokar se je storil z domovnim odvracanjem jetike prvi poskus, pričeiti praktični boj.

Vsi ti pojavi so iz človekoljubnega stališča hvalevredni in jih moramo le podpirati. Posamezni bolniki bodo gotovo imeli korist od tega in tudi marsikoga se bo de sploh obvarovalo jetike. Drugo vprašanje pa je, če zamorejo vse te naredbe razširjanje jetike omejiti, ali pa jo še celo popolnoma spraviti iz sveta. Tega se na ta način nikakor ne more doseči. Jetika je po večini bolezen proletarcev, bolezen revnega dela prebivalstva, redi in bujno razvija se ob naših slabih socijalnih razmerah in vedno težjem boju za obstanek v gotovih slojih.

Jetika je nalezljiva. Povzročuje jo bacilus jetike, najmanjšemu prahu podobna, ter najboljnim povečalnim steklom vidljiva glivica, ki biva in se množi v za jetiko obolenih delih človeškega ali živalskega telesa; tu se nahaja v milijonih in milijonih. Po pljunkih, drugih izločkih in iztrebkih pridejo iz kali bolnega telesa na različne predmete, tudi v hrano in v prah. Po vdihovanju in po hrani pridejo bacili lahko v telo drugega, kjer pogosto zopet povzročujejo bolezen. Najboljše varstvene odredbe ne morejo preprečiti tega načina obolenja, ker so kali jetike povsod tako razširjene in ker vsled svoje skrajne lahkote v vse, kar je lahko nevidljivo prodirajo. Ena pot obrambe bi bila, če bi se vse jetične brez izjeme spravilo na kak, od ostalega sveta oddaljen in popolnoma ločen kraj, in bi se potem vse vezi z njimi pretrgalo. Ta način bi bil radikalen, je pa seveda popolnoma neizvedljiv.

Znano je, da se jetika ne prime vsacega. Človek, ki je vzrastel v ugodnih razmerah, ki ni preobložen z delom, ki ima zadostno hrano in biva v zdravih prostorih, postane le jako redko žrtev jetike. Slabotni stariši, nezadostna, slaba hrana že v prvih letih mladosti, vlažno, zaduhlo stanovanje, sobivanje v ozkih, temnih prostorih, prevtrujenje z delom, večna skrb za vsakdanji kruh, iz te pogosto izhajajoč alkoholizem pri nezadostni hrani; te razmere oslabe telo in je napravijo vsprejemljivo za jetiko. Z izdatnim zboljšanjem socijalnega položaja, se vzame jetiki ugodna tla, na katerih se zamore edino razvijati. Socijalni boj, je najuspešnejši boj proti jetiki. Vsak, ki hoče delovati proti tuberkulozi, naj podpira naravnost socijalni boj, edino to bi bila doslednost.

Število porodov se manjša. Na Francoskem so že davno opazili, da se število porodov v razmerji s številom smrtnih slučajev od leta do leta manjša. Nove statistike dognale so isto dejstvo tudi za Angleško in celo v nekaterih mestih na Nemškem se pričinja pojavljati isto dejstvo. Vzrok temu pojavu iskali so prvotno v oslabljenju, v degeneraciji prebivalcev gotovih krajev, v prvi vrsti velikih mest. Na podlagi natančnih študij in vestnih statistik pa je dognal Anglež Sidney Webb, da to zmanjševanje števila porodov nima za podlago nikakoršne degeneracije, da je marveč posledica lastne volje prebivalcev prizadetih krajev, ki se boje prevelikega števila otrok. Vzrok temu žalostnemu faktu so seveda samo slabe socialne razmere. Če bi se s poboljšanjem obstoječih socialnih razmer doseglo, da bi bili otroci res blagoslov, ne pa breme, bi se kaj takega ne bi godilo. Slabe socialne razmere so tu vzrok pričetemu samomoru človeške vrste, kakor so tako pogosto vzrok samomoru posameznika.

Naravoslovna razmotrivanja.

S tisto sigurnostjo, kakor se izvrši kemičen proces v epruveti, morala so nastati vsa bitja, kar jih je kdaj rodila zemlja, od najprimitivnejše protoplazmatične kēpice pa do sedanjega človeka. Snovi so dane od početka — in kakor hitro so tudi dani pogoji za razvitek, nastane z apodiktčno gotovostjo tisto bitje, ki se v onih razmerah more in zajedno mora poklicati v življenje.

Tako je nastal tudi človek, so morali stopiti v življenje ljudje. Da bi človeškemu rodu tekla zibel samo v enem kraju, ni verjetno, marveč morali so se pojaviti življenski pogoji na raznih krajih sveta, če tudi morda ne istočasno. A to je postranska stvar. Bodi-si, da je iz krajevno omejene skupine razvil se poznejše ves človeški rod, ali da so prvi ljudje nastali v raznih krajih, to je istina, da smo prisiljeni ločiti več pasem človeka (h. s.), naravoslovnega debela vretenčarjev, razreda sesalcev, reda primatov in vrste anthropinov.

Če jemljemo Flowersovo najenostavnejšo, a tudi najzanesljivejšo razdelbo kot merodajno, imamo tri glavne tipe človeka: tip zamorcev, tip mongolcev in tip kavkaški. Prehodi iz enega v drugi so znani — nebroj jih je.

Anthropologija uči, da živi človek, bodisi tudi najprimitivnejši vedno v družbi, nikdar sam za-se. Človek je četar — Heerdenthier — *καὶ ἐξ ὄχλου*. Če ga primerjamo z drugimi živalmi, ki žive v podobnih pogojih, torej v četah, pa najdemo nekaj momentov, ki so uvaževanja in razmišljanja vredni. 1) So individualne razlike, vzlasti duševne same na sebi, pri posameznih članih človeških „čed“ — za sedaj se držimo tega imena — dosti močnejše izražene, kot pri živalih; 2) se uprav raditega ne razvijajo vsi poedinci enako — ampak pod istimi življenskimi pogoji si v gotovem času nekateri potom izbora pribore kakovosti, ki prvotne razlike še povečajo; 3) imajo vse čede to lastnost, da se v skupnosti razvijajo, kot posledice sub 1 in 2, tako, da je v splošnem rečeno, starejša čeda višje in boljše organizovana, da kulturno višje stoji t. j. da si boj za obstanek ugodnejše zna prikuje.

Najnaravnije je, ako si mislimo, da je čeda nastala na tak način, da je eden ali več parov in njihovi mladiči se medsebojno množilo, in da je ves zarod potem pri čredi skupaj ostal. Tako je nastal torej rod. Ko se je ta rod še nadalje množil, in je zmanjkalo potrebečin za življenje, treba je bilo razširiti prvotno naselbino, kar se je zgodilo na ta način, da so se zasedle bližnje pokrajine, ali če tudi te niso nudile ugodnih življenskih odnosov, da so se poiskale druge. K temu so bili gotovo prisiljeni samo nekateri: glede življenja slabše živeče skupine ali rodbine.

Z ozirom na prirojene in pridobljene individualne razlike je verjetno, da so si od nekaj fizično in psihično najmočnejši znali življenske pogoje zase najboljšo prikrojiti. Zvali so se povzdigniti nad ostale, tako da so si jih v bolj ali manj brutalni formi podvrgli ali zaslužili. To je bilo za te prvotne vodnike ali glavarje — naj se jih imenuje že kakorkoli — glede njihove individualitete naravna konsekvence, in torej povsem umljiva; glede na blagor rodú in zaroda pa tudi potrebna, umestna (zweckmässig) in prava, če le pomislimo na boje napram sovražnikom, elementarnim silam itd.

V začetku je bila prav gotovo moč vsa pravica. In tekotom toliko tisočletij še tudi ni bogve kako drugače. Pravica, oziroma pravno naziranje pa nima svojega prvotnega izvora v intelektu, kakor bi to bilo misliti, ampak v afektivnem življenju. Kajti tudi človek ni drugega, kakor posebno zložen protoplasma, in protoplasma ne misli, ampak samo čuti: vsprejemljiv je za dražeti, naglašene občutke prijetnosti in onimi neprijetnosti. Zato se tudi naše čuvstveno življenje lahko definuje kot kvotient onega razmerja, ki se naraja iz zunanega sveta, iz naše okolice, in našega „jaz“-a, (naše osebe, naše zavesti).

Razmerje med krepkejšimi poedinci na-proti ostalim je moralo biti tako, kakr sem to očrtal. A drugače tudi bistveno ni moglo biti med ostalimi posamezniki. Skupni interesi so družili vse, induvalni so jih ločevali. Mnogokrat so bili tudi individualni interesi taki, da so bili naperjeni

proti skupini, zlasti pod uplivom afektov. Tedaj je morala poseči skupina vmes, proti poedincu. Tudi še druge kombinacije so mogoče. Bistveno pri vseh je bilo to, da se je pričelo ločiti, kaj gre posamezniku, kaj skupnosti na korist. Omejiti je bilo treba egoistične težnje posameznika napram celoti. Tako so postala pravna naziranja, tako pravna, take zakoni, bodisi pisani ali ustmeni. Seveda so se zadnji mnogokrat, zlasti na višjih kulturnih stopinjah porajali na podlagah, katerih genezo je takratna generacija že poponoma pozabila.

Tekom časa so se rodovi potom naraščali, v ugodnih slučajih morda tudi simfuzije, spopolnili v narode. Jednakovrednost velike, pretežne množice poedincev — višja kulturna stopinja in absolutistična moč njihovih vodnikov, katerih sila pa skoro nikdar ni več individualna, ampak leži že v sistemu — (posamezen rod nosi znamenje in ima lastnosti premoči) — zdi se mi za prvotno rodovno skupino značilna. Kar jo loči v splošnem od drugih podobnih skupin, ki so se mogoče natančno tako razvijale — je intelektualni način njenih izražalnih pregibkov (Ausdrucksbewegung): to je jezik. Jezik je glavni znak vsakega naroda. V jeziku tiči vsa kultura njegova, v jeziku so deponirane vse pridobitve preteklih rodov njegovih, odprte za njegove potomce t. j. tiste, ki so večji njegovih besedij in oblik, in zaprte za vsakega tujea. Torej isti naravni — egoistični princip: skrbi zase in za svoj rod.

Nasprotno pa je tendenca vsakega naroda, ki si hoče podjarmiti drug narod ta, da skuša uveljaviti svoj jezik, ker s tem zbrše rodovne razlike med seboj in novim plemenom na najhitrejši in najizdatnejši način. — Seveda noben narod ni doslej glede svojega jezika in njegove uporabe tako razmišljal — a podzavedno, nagonsko dela vsak tako — kajti vsa „prosta volja“ posameznika kakor narodova izključno leži v protoplazmi, in nikjer ne izven nje.

Vsak narod se je razvijal pod gotovimi, več ali manj različnimi odušaji. Razvitek je njegova zgodovina; razvitek pa in razvoj sta pa odvisni tako od individualnih lastnostij, kakor od zunanjih odnosov, katere imenujemo na kratko milieu. Če je zadnji trajen, je mogoče, da na posameznike, tudi skupine upliva tako, da postane pri njih konstanten znak. Tudi individualno je moči kako lastnost posebno, ali enostransko razvijati in gojiti. Zato take posebno uzgojene lastnosti dobe lahko značaj nespremenljivega znaka. Naravoslovno verjetno pa bo, da se razvijajo samo uspešno, ali vsaj iz večine taki znaki, take lastnosti, ki so za prospeh naroda, koristne in umestne.

Prvotno samo po rodovinskih znakih označena skupina, dobi potem potom sekundarnih znakov še bolj ostro očrtan značaj. Ta svoj p. vtisne v vse svoje produkte, v vse svoje pridobitve, v svojo kulturo, svoje naziranje, svoj jezik.

Pri nomadnih narodih, ki žive danes tukaj, jutri tam, manjka glavni znak kulturnega naroda, fiksna, trajna naselbina. Kulturni narod si osvoji zemljo, živi na njej, in vtisne tudi na njo znake svoje individualitete, znakov, katerih ni mogoče odstraniti, ali prenesti na drug kraj. Prikojil si je omenjen del sveta po svoje, in na njem si pripravil take eksistenčne pogoje, da so zanj najboljši. Tega ni seveda dosegel s trudom in delom ene generacije, ampak mnogih generacij. To mu tudi daje lastninski pravce naujo.

Kedar je narod v svoji celoti toliko visoko naobražen, da se vsak poedinec tega zaveda, postane zaveden; v istini je to samo lastninska zavest. Ali v njej tiči dober del tega, kar imenujemo narodnostni čut.

Od prvih početkov pa do časov najvišjega razvoja narodov so bili v njem jaki in slabiči. Naravni pravce vseh, je vedno bil: živeti; kajti lakot protoplazme, poželenje po kurivu za ogenj, potreben za življenje — je prirojena. Jaki so za to ložje skrbeli, in se niso zadovoljili z minimom, ampak skušali doseči maksimum. To se je pri omejenih eksistenčnih pogojih dalo doseči samo na škodo slabičev. Da je pa bila zmaga gotovejša, — deloma se je šlo tudi za obstoj — započele so se iz takih zbirati skupine, pričelo se je socijalno vprašanje.

Človek, živeč recimo samotno na kakem otoku, živi na škodo vegetacije, rasilinstva in živalstva. Morala — t. j. utesnenje egoizma napram sorodnemu bitju ali napram skupnosti, nastane stoprv, ko stopi drugi človek na otok. Od tedaj stoprv se bodo še le pričeli pojmi o pravici in krivici, o izkoriščanju itd. Morale veroizpovedanj, ki to prepovedujejo, so neizvedljive, četudi etično višje vrednosti.

Kakor za posameznika, tako so se narodno-moralna vprašanja stoprv tedaj začela, kadar sta na več ali manj omejenem ozemlju trčila dva naroda vkup. Oba imata pravico do življenja, oba se je tudi v najpopolnejši meri poslužujeta, če moreta. Zato skušata tudi drug na škodo drugega živeti — seveda, vsak sebi v korist. Krepkejši narod bo zmagal.

(Sledi.)

Somišljeniki!

Širite in naročajte povsodi „Novo Dobo“! — Zahtevajte list po vseh gostilnah in kavarnah!